

ASOSIY VOSITALAR AUDITI

SamISI, "Boshqa tarmoqlarda buxgalteriya hisobi va audit"

kafedrasi assistenti

Zaripova Sayohat Zafarovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabalari

Ikromov Alimardon

Ahmedov Sherzod

Annotatsiya: Ushbu maqolada korxonalarda asosiy vositalar auditining nazariy va amaliy jihatlarini chuqur tahlil qilinadi. Asosiy vositalarning moliyaviy hisobotdagi o'ri, ularni auditdan o'tkazishning maqsadi, vazifalari hamda audit jarayonida qo'llaniladigan usullar yoritib beriladi. Shuningdek, asosiy vositalar hisobida uchraydigan xatolar, ularni aniqlash va bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqiladi. Maqolada asosiy vositalar auditini takomillashtirish bo'yicha amaliy taklif va xulosalar berilgan.

Kalit so'zlar: asosiy vositalar, audit, moliyaviy hisobot, amortizatsiya, inventarizatsiya, audit dalillari, xalqaro audit standartlari.

Kirish

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalarning barqaror faoliyat yuritishi va moliyaviy holatini ishonchli baholashda audit muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, asosiy vositalar korxona aktivlarining katta qismini tashkil etgani sababli ularning to'g'ri hisobga olinishi va samarali foydalanilishi alohida e'tiborni talab qiladi. Asosiy vositalar hisobidagi kamchiliklar moliyaviy hisobotning ishonchliligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu sababli asosiy vositalar auditini tashkil etish va o'tkazish masalalarini ilmiy jihatdan o'rganish dolzarb hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi — asosiy

vositalar auditining mazmuni, ahamiyati va o'tkazish tartibini tahlil qilish hamda uni takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy qism

Asosiy vositalar korxonaning uzoq muddat davomida foydalaniladigan va ishlab chiqarish hamda xizmat ko'rsatish jarayonida ishtirok etadigan moddiy aktivlari hisoblanadi. Ular korxona faoliyatining texnik va ishlab chiqarish bazasini shakllantiradi hamda moliyaviy natijalarga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Asosiy vositalarning qiymati yuqori bo'lgani sababli ularning hisobi va nazorati korxona boshqaruvida muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, asosiy vositalarning to'g'ri baholanishi va eskirishining aniq hisobga olinishi moliyaviy hisobotning ishonchliligini ta'minlaydi.

Asosiy vositalar auditini moliyaviy hisobotda aks ettirilgan asosiy vositalar to'g'risidagi ma'lumotlarning haqqoniyligi va qonun hujjatlariga muvofiqligini tekshirishga qaratilgan audit yo'nalishidir. Audit jarayonida asosiy vositalarning mavjudligi, ularning dastlabki va qoldiq qiymati, amortizatsiya hisobining to'g'riligiga alohida e'tibor qaratiladi. Asosiy vositalar auditining asosiy maqsadi korxona aktivlari bo'yicha xatolarni aniqlash, ularning oldini olish hamda moliyaviy hisobot foydalanuvchilariga ishonchli axborot taqdim etishdan iborat.

Asosiy vositalar auditini o'tkazish jarayoni bir necha ketma-ket bosqichlarda amalga oshiriladi. Dastlabki bosqichda auditor korxonaning hisob siyosati, asosiy vositalar tarkibi va ularning hisobi bilan tanishadi hamda audit rejasini tuzadi. Keyingi bosqichda asosiy vositalarga oid hujjatlar, jumladan, qabul qilish-topshirish dalolatnomalari, inventar kartochkalari va amortizatsiya hisob-kitoblari tekshiriladi. Shuningdek, inventarizatsiya natijalari tahlil qilinib, buxgalteriya hisobi ma'lumotlari bilan solishtiriladi. Audit yakunida aniqlangan kamchiliklar umumlashtirilib, xulosa tayyorlanadi.

Amaliyotda asosiy vositalar auditida bir qator muammolar uchraydi. Jumladan, asosiy vositalarning noto'g'ri baholanishi, amortizatsiya me'yorlarining

noto'g'ri qo'llanilishi va hujjatlarning yetarli darajada rasmiylashtirilmasligi shular jumlasidandir. Bundan tashqari, foydalanilmayotgan yoki eskirgan asosiy vositalarning o'z vaqtida hisobdan chiqarilmasligi ham moliyaviy hisobot ko'rsatkichlarining buzilishiga olib keladi. Bunday kamchiliklar audit jarayonida aniqlanmasa, korxona faoliyatini noto'g'ri baholashga sabab bo'lishi mumkin.

1-jadval

Asosiy vositalar auditi bo'yicha tahliliy jadval

Qism	Bo'lim mazmuni	Asosiy yoritilgan jihatlar
1	Asosiy vositalar tushunchasi va o'rni	Asosiy vositalarning ta'rifi, turlari, korxona faoliyatidagi ahamiyati, ishlab chiqarish jarayonidagi roli, moliyaviy natijalarga ta'siri
2	Asosiy vositalar auditining mazmuni va maqsadi	Audit tushunchasi, auditning asosiy maqsad va vazifalari, moliyaviy hisobot ishonchliligini ta'minlashdagi o'rni
3	Asosiy vositalar auditini o'tkazish bosqichlari	Auditni rejalashtirish, hujjatlarni tekshirish, inventarizatsiya natijalarini tahlil qilish, auditorlik xulosasini shakllantirish
4	Asosiy vositalar auditida uchraydigan muammolar	Noto'g'ri baholash, amortizatsiya xatolari, hujjatlarning yetishmasligi, eskirgan vositalarning hisobdan chiqarilmasligi
5	Asosiy vositalar auditini takomillashtirish yo'llari	Xalqaro audit standartlarini qo'llash, raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirilgan audit, inventarizatsiyani kuchaytirish

Jadvalda asosiy vositalar auditining asosiy yo'nalishlari tizimli ravishda yoritib berilgan bo'lib, unda mavzuning nazariy va amaliy jihatlarini o'zaro bog'liq holda aks ettirilgan. Xususan, birinchi qismda asosiy vositalarning mohiyati, ularning korxona faoliyatidagi o'rni hamda ishlab chiqarish jarayonidagi ahamiyati

ko'rsatib o'tilgan. Ikkinchi qism esa asosiy vositalar auditining mazmuni va maqsadini ochib berib, audit jarayonining moliyaviy hisobot ishonchliligini ta'minlashdagi rolini asoslaydi. Ushbu qismlar asosiy vositalar auditining nazariy poydevorini shakllantirib, keyingi tahlillar uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

Uchinchi, to'rtinchi va beshinchi qismlar asosiy vositalar auditining amaliy jihatlariga bag'ishlangan. Uchinchi qismda auditni rejalashtirishdan boshlab yakuniy xulosani shakllantirishgacha bo'lgan bosqichlar yoritilgan bo'lsa, to'rtinchi qismda audit jarayonida eng ko'p uchraydigan muammolar va kamchiliklar tahlil qilingan. Beshinchi qismda esa mazkur muammolarni bartaraf etish va audit samaradorligini oshirishga qaratilgan takomillashtirish yo'llari keltirilgan. Umuman olganda, jadvaldagi ma'lumotlar asosiy vositalar auditini kompleks tarzda tushunishga yordam beradi hamda ilmiy tadqiqot va amaliy faoliyatda foydalanish uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy vositalar auditini takomillashtirish maqsadida zamonaviy audit usullaridan va raqamli texnologiyalardan keng foydalanish zarur. Audit jarayonida xalqaro audit standartlarini qo'llash, inventarizatsiyani muntazam o'tkazish hamda auditorlarning kasbiy malakasini oshirish muhim ahamiyatga ega. Ushbu choralar asosiy vositalar hisobining shaffofligini ta'minlashga, moliyaviy hisobot ishonchliligini oshirishga va korxona faoliyatini samarali boshqarishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, asosiy vositalar audit korxona moliyaviy holatini haqqoniy baholash va moliyaviy hisobot ishonchliligini ta'minlashda muhim o'rin egallaydi. Asosiy vositalar korxona aktivlarining salmoqli qismini tashkil etgani sababli ularning hisobi va nazorati doimiy e'tiborda bo'lishi lozim. Audit jarayonida asosiy vositalarning mavjudligi, baholanishi, harakati hamda eskirishining to'g'ri hisobga olinganligi aniqlanadi va bu orqali moliyaviy hisobotda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xatolar oldindan bartaraf etiladi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, amaliyotda asosiy vositalar auditida hujjatlashtirishning yetarli darajada olib borilmasligi, amortizatsiya me'yorlarining noto'g'ri qo'llanilishi hamda inventarizatsiya jarayonining sust tashkil etilishi kabi muammolar uchrab turadi. Ushbu kamchiliklar moliyaviy hisobot ma'lumotlarining buzilishiga, korxona faoliyatini noto'g'ri baholashga va boshqaruv qarorlarining samarasiz bo'lishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun audit jarayonida ushbu jihatlariga alohida e'tibor qaratish zarur.

Shuningdek, asosiy vositalar auditini takomillashtirishda xalqaro audit standartlarini joriy etish va ularga qat'iy amal qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish, avtomatlashtirilgan hisob va audit dasturlarini qo'llash audit samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa auditorlik tekshiruvlarini tezkor, aniqligi yuqori va shaffof tarzda o'tkazish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Farxodovich, Boronov Bobur, and Rajaboyev Shahboz Shodi o'g'li. "MECHANISMS FOR USING INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY SERVICES IN THE ELECTRONIC GOVERNMENT SYSTEM OF UZBEKISTAN AND THEIR EFFECTIVENESS." *Лучшие интеллектуальные исследования* 59.2 (2025): 285-292.
2. Farxodovich, Boronov Bobur. "STAGES OF DEVELOPMENT OF THE INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY SERVICES SYSTEM." *Лучшие интеллектуальные исследования* 59.2 (2025): 293-298.
3. Farxodovich, Boronov Bobur, Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna, and Yodgorov Xushvaqt Mansurovich. "FARMASEVTIKA KORXONALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING O'ZIGA XOS

- XUSUSIYATLARI." *FRONTIERS OF KNOWLEDGE AND INTERDISCIPLINARY DISCOVERY* 1.1 (2025): 282-289.
4. Боронов, Бобур, and Заррух Мухаммадиев. "ПУТИ РАСШИРЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЪЕМА УЧЕТА КАПИТАЛЬНЫХ ВЛОЖЕНИЙ В ХОЗЯЙСТВУЮЩИЕ СУБЪЕКТЫ." *Передовая экономика и педагогические технологии* 2.2 (2025): 444-450.
 5. Boronov, Bobur, and Zarrux Muxammadiev. "Kapital investitsiyalarga doir axborotlarni xususiy kapital to 'g 'risidagi hisobotda aks ettirish uslubi-yatini takomillashtirish." *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT* 3.4 (2025).
 6. Боронов, Бобур, and Шавкат Саломов. "ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ." *Экономическое развитие и анализ* 3.2 (2025): 268-274.
 7. Боронов, Б. Ф., and Ш. Ф. Саломов. "МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТДА НОДАВЛАТ ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ ЎРНИ ВА УНИ РИВОЖЛАТИРИШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ." *Экономика и социум* 5-2 (120) (2024): 921-925.
 8. Ражабоев Ш. Ш. ПРАВИЛА УЧЕТА ПРИ ПРОЕКТИРОВАНИИ СТАРТАПОВ //ББК 65.29: 74.48 я431 П711. – 2023. – С. 26.
 9. Sh R. S., Shodmonov T. S. POSITIVE AND NEGATIVE ASPECTS OF GLOBALIZATION //Теория и практика современной науки. – 2023. – №. 10 (100). – С. 15-18.
 10. Sh R. S. USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE ACCOUNTING OF ENTERPRISES //Теория и практика современной науки. – 2023. – №. 10 (100). – С. 19-23.

11. Umidov D. U., Sh R. S. APPLICATION OF PROGRAMS USED IN THE FIELD OF ACCOUNTING IN STARTUPS //ББК 65.29: 74.48 я431 П711. – 2023. – С. 31.
12. Ражабоев Ш. Ш. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА УРОВНЯ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ ВО ВРЕМЯ УЧЕБНЫХ ЗАНЯТИЙ //Экономика и социум. – 2024. – №. 2-2 (117). – С. 585-591.
13. Rajaboyev, S. (2024). ZAMONAVIY SHAROITDA AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil*, 2(12), 160–166. <https://doi.org/10.60078/2992-877X-2024-vol2-iss12-pp160-166>
14. Rajaboyev, S., & Xamidova, P. (2025). RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA XIZMATLARIDAN FOYDALANISH. *Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil*, 3(1), 120–124. <https://doi.org/10.60078/2992-877X-2025-vol3-iss1-pp120-124>
15. Ражабоев Ш.Ш., and Амиртошев Д.Ш.. "РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ВА БАНК ХИЗМАТЛАРИДА БЛОКЧАЙН ТЕХНОЛОГИЯСИНИ КЎЛЛАШ" Экономика и социум, no. 4-2 (119), 2024, pp. 853-858.
16. Ражабоев Ш.Ш., and Ҳайитмуродов Ш.О.. "ТЕЛЕКОММУНИКАЦИЯ ТИЗИМЛАРИНИНГ ТУЗИЛИШ ТАМОЙИЛЛАРИ" Экономика и социум, no. 4-2 (119), 2024, pp. 848-852.
17. Rajaboyev Sh.Sh., and Mamadaminov F.F.. "OLIY TA'LIM MUASSASASI KADRLARINI BOSHQARISH TIZIMI" Экономика и социум, no. 4-2 (119), 2024, pp. 403-406.
18. Rajaboyev Sh.Sh., and Jumayev L.G'.. "TA'LIM SOHASIDA MA'LUMOTLAR BAZASINI QO'LLANISHI" Экономика и социум, no. 4-2 (119), 2024, pp. 407-411.

- 19.Rajaboyev Sh.Sh., and Ziyodullayev F.V.. "AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINI RIVOJLANTIRISH CHORA-TADBIRLARI TO'G'RISIDAGI QARORLAR MOHIYATI"
Экономика и социум, no. 5-1 (120), 2024, pp. 675-680.
- 20.Rajaboyev Sh.Sh., and Umidov D.U.. "AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING BUXGALTERIYA SOHASIDAGI O'RNI"
Экономика и социум, no. 4-2 (119), 2024, pp. 393-396.